

דף ל"ד

נד אינו עונה לא לזכות ולא לחובה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, שעד עונה לזכות, ואינו עונה לחובה. וכעת אומרת הגמרא, שטעמו של רבי יוסי בר יהודה, מהכתוב: "ועד אֶחָד לֹא יֵעָנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת" אינו עונה למות אבל עונה לזכות. ואמר ריש לקיש שטעמם של חכמים שאינו עונה אפילו לזכות הוא משום שנראה כנוגע בעדותו, שהוא מתחרט בו ודואג שמא יגמר הדין לחובה, והנידון יביא עדים להזימם³⁷, וחכמים מעמידים את הכתוב "לְמוֹת" באחד מן התלמידים אבל לא בעדים. כמו ששנינו בברייתא, אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות שאין שומעין לו תלמוד לומר: "ועד אֶחָד לֹא יֵעָנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת". אחד מן התלמידים שאמר יש לי ללמד עליו חובה מניין שאין שומעין לו תלמוד לומר: "אֶחָד לֹא יֵעָנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת".

לא שנו אלא בשעת מו"מ אבל בשעת גמ"ד המלמד זכות חוזר ומלמד חובה. אמר רב, שלא שנו שבדיני נפשות המלמד זכות אינו חוזר ומלמד חובה אלא בשעת משא ומתן³⁸, אבל אם בשעת גמר דין אחר שחיפש הכל נראה למלמד זכות שטעה הוא חוזר ומלמד חובה. מקשה הגמרא ממה ששנינו, למחרת משכימין ובאין, המזכה אומר אני המזכה, ומזכה אני במקומי. המחייב אומר אני המחייב ומחייב אני במקומי. המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה. והרי למחרת הוא גמר דין? עונה הגמרא, מדובר למחרת בשעת משא ומתן.

התנא מחזר אחר זכות שואלת הגמרא ממה ששנינו במשנה בפרק היו בודקין בהלנת דין. אם שלשים וששה מחייבים ושלשים וחמשה מזוכים, דנים אלו כנגד אלו עד שיחזור בו אחד מן המחייבים, והמזוכים יהיו רוב. ואם בגמר דין המלמד זכות יכול לחזור וללמד חובה, מדוע המשנה לא אומרת או עד שאחד המזוכים יראה את דברי המחייבים ותהיה הטייה לרעה על פי שנים? אומרת הגמרא, שהתנא מחזר אחרי זכות ולא אחרי חובה ונוקט 'לישנא מועליא', והוא הדין להיפך.

שלחו משם שריב"ח שא' אחד התלמידים שמת עומד במקומו אינו מוצא מכלל רב כאילו חי ועומד במקומו. ומדוע לא נאמר שאילו היה קיים היה חוזר בו? מתרצת הגמרא, הרי הוא מת ולא חזר בו עדיין. שואלת הגמרא, איך אפשר להעמיד את דברי רבי יוסי ברבי חנינא כרבי? הרי שלחו משם, מארץ ישראל, לדברי רבי יוסי

37 ואינם יכולים לחזור לאחר כדי דיבור, כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. רש"י
38 שצריכים שיעמוד בדבריו לחזר אחר ראיות, שמא ימצא חיזוק לזכות, שמא לא טעה. רש"י.

בר חנינא מוצא מכלל רבינו? מתרצת הגמרא, ששלחו משם אחרת, לדברי רבי יוסי ברבי חנינא אין מוציאין מכלל דברי רב, משום שטעמו הוא משום שהתלמיד שזיכה מת ועדיין לא חזר בו.

שואלת הגמרא ממה ששנינו, שני סופרי הדיינין עומדין לפניהן, אחד מן הימין ואחד מן השמאל, וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין. ומובן שאפילו שהמחייבים יכולים לחזור בהם צריכים לכתוב ביום הראשון את דבריהם וטעמם, שמא למחר אחד מהם יחזור מהטעם הראשון לחייב ויראה טעם אחר לחייב וצריכים לחזור ולעשות הלנת דין בטעם האחרון אולי יחזור בו הלילה. אבל אם המזכים יכולים לחזור ולחייב מאיזה טעם כותבים את דבריהם? אלא כותבים את הטעם שזיכה כדי שלא יאמר טעיתי בדבר שהצדוקים מודים בו³⁹? עונה הגמרא, שכותבים את טעמו של המזכה כדי שלא יאמרו שנים טעם אחד משני מקראות. כמה ששאל רבי אסי את רבי יוחנן מה הדין אם שנים אמרו טעם אחד משני מקראות? ואמר לו שאין מונים להן אלא אחד. מפני שאחד מקראות לא בא לדבר זה, שקיימא לן שלא נכתבו שני מקראות לטעם אחד, ואחד מהם טעה.

מקרא אחד יוצא לב' טעמים ואין טעם א' יוצא מב' מקראות אמר אביי, לומדים ששתי מקראות לא נכתבו לטעם אחד מהכתוב בתהילים: "אחת דבר אלקים שתיים זו שְׁמַעְתִּי" אבל שתיים לא דיבר אלקים לשמוע אחת, מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות. והתנא דבי רבי ישמעאל שנה על הכתוב בירמיהו: "וּכְפָטִישׁ יִפְצֹץ סֶלַע", מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים⁴⁰.

המזבח מקדש ראוי לו ר"א כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד רג"א כל הראוי למזבח את הראוי לו. המזבח מקדש פסולים שאם עלו לא ירדו. ובלבד שיהא דבר שנראה כבר למזבח⁴¹. רבי יהושע אומר כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד⁴². שנאמר:

39 רש"י פירש ל"ל טעמא אלא משום שאם יחזור לא ישמעו לו ולכן צריך לכתוב את טעמו שלא יאמר טעיתי בדבר שהצדוקים מודים בו. וי"ל שלא היה להם לחוש לכתוב טעם כיון שאין נפק"מ כ"כ לענין פטור וחובה של הנידון אלא כדי שיחזור אחר זכותו, מאחר שבשעת גמר הדין יכולים לחזור בכל ענין, אבל אם אינם יכולין לחזור בכל ענין אף בשעת גמר דין ראוי לכתוב. תוס'

40 רבינו שמואל גורס מחלק שאין הפטיש מתחלק אלא הסלע, וקשה שהיה צ"ל מה הסלע מתחלקת וכן בפרק רבי עקיבא גרסו מה פטיש מתחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודבור שיצא מפי הקב"ה היה מתחלק לשבעים לשון. ור"ת מפרש וכפטיש יפוצץ סלע שהפטיש מתחלקת מן הסלע כמה שא' במדרש מעשה בא' שלקח סנפירין הלך לבדוקו נתנו על הסדן והכהו בקורנס ונבקע הסדן ונחלק הקורנס וסנפירין עומד במקומו היינו הוא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע. תוס'.

41 ובזבחים מפרש למעט קמצים שלא קדשו בכלי, אבל פיגול ונשפך דמו ונשחט במחשבת פסול אם עלו לא ירדו, ושם מפרשים שהיה פסולן בקדש, כלומר שנפסלו בעזרה. רש"י.

42 הגמ' הבינה שר' יהושע לא בא לחלוק אלא ללמוד מהכתוב. רש"י.

”הוא העלה על מוקדה“, מה עולה שהיא ראויה לאשים אם עלתה לא תרד אף כל שהוא ראוי לאשים אם עלה לא ירד. רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד, שנאמר ”הוא העלה על מוקדה על המזבח“ מה עולה שהיא ראויה לגבי מזבח אם עלתה לא תרד, אף כל שהוא ראוי למזבח אם עלה לא ירד. ושניהם מרבים פסולים, שנפסלו בעזרה שאם עלו לא ירדו.

ר"י ור"ג חולקים בדם ונסכים והגמרא הבינה שרבי יהושע ורבן גמליאל לא נחלקו אלא זה מרבה מהכתוב ”על מוקדה“, וזה מרבה מהכתוב ”על המזבח“. שואלת הגמרא, הרי רבי יהושע ורבן גמליאל חולקים שהרי שנינו בסיפא, אין בין דברי רבן גמליאל לדברי רבי יהושע אלא דם והנסכים. שרבן גמליאל אומר לא ירדו, שהרי נראו למזבח, ורבי יהושע אומר ירדו, שאינם לאשים?

ר' יוסי אר' מה כבשים ראויים אף כל אלא אמר רב פפא, טעם אחד משני מקראות הוא הראוי רע"א מה עולה אף כל הראוי^{כמה} ששנינו בברייתא, רבי יוסי הגלילי אומר שמהכתוב: ”והיה המזבח קדש קדשים כל הנגע במזבח יקדש“, ”במזבח יקדש“ אפילו פסולים, הייתי אומר שהמזבח מקדש כל דבר שנוגע בו וכיון שעלה לא ירד, בין דבר שנראה בין שלא נראה למזבח, כגון שאור ודבש וחיה וחולין. ובא הפסוק הבא: ”וזה אשר תעשה על המזבח כבשים“ וכבשים הם ראויים למזבח, ומלמד שהמזבח מקדש רק את הראויים למזבח שנפסלו.

ר"ה ור"ע חולקים אם המזבח מקדש עולת העוף פסולה את הרואי ממה שכתוב: ”עלת תמיד לדרתים“ מה עולה ראויה אף כל הראוי המזבח מקדשו. ובין רבי יוסי הגלילי ובין רבי עקיבא ממעטים פסולים שלא נראו מעולם, רבי יוסי הגלילי לומד זאת מכבשים ור"ע לומד זאת מעולה. שואלת הגמרא, הרי רב אדא בר אהבה אמר שרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא חולקים בעולת העוף פסולה. לרבי יוסי הגלילי שלומד מכבשים המזבח אינו מקדש עולת העוף פסולה. לרבי עקיבא שלומד שהמזבח אינו מקדש אלא את הראוי מעולה המזבח מקדש אפילו עולת העוף שנפסלה?

"דס שפך" לרבות את הזורק דר"י
רע"א "או זבח" לרבות את הזורק

אלא אמר רב אשי, שטעם אחד משני מקראות
הוא כמה ששנינו בברייתא שרבי ישמעאל לומד
מהכתוב בפרשת שחוטי חוץ: "דָם יִחַשֵׁב לְאִישׁ הֵהוּא דָם שְׁפָךְ" לרבות את הזורק
הזורק דם קדשים בחוץ. רבי עקיבא אומר שלומדים מהכתוב: "אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֲלֶיהָ
או זָבַח" "או" לרבות את הזורק דם קדשים בחוץ שהוא בכרת. ושניהם מרבים
זריקה, זה מרבה מהכתוב "דָם שְׁפָךְ" וזה מרבה מהכתוב "או זָבַח". ושואלת הגמרא
הרי רבי אבהו אמר שרבי ישמעאל ורבי עקיבא חולקים בשחט זורק בהעלם אחד.
לרבי ישמעאל שלומד מהכרת שכתוב בשוחט קדשים בחוץ אינו חייב אלא חטאת
אחת, ולרבי עקיבא שלומד זורק מכתרת שכתוב במעלה קדשים בחוץ יש בשוחט
וזורק שני כריתות, וחייב שתיים.

ואמרת הגמרא, שאביי אמר שאף לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת. אפילו
שבשוחט זורק יש שתי כריתות, הואיל ואין בהן אלא אזהרה אחת אין ביניהם
חילוק חטאת⁴³. שהרי בכתוב: "שֶׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוֶּךָ" התורה עירבה את כל העשיות.

דיני ממונות דנין ביום וכו': (סימן: משפ"ט מענ"ה מט"ה). מנהני מילי? רבי
חייא בר פפא אמר שלומדים שדנים דיני ממונות ביום וגומרים בלילה מהכתוב
: "וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל יוֹם". אבל לא לומדים שגם תחילת דין בלילה כרבא,
שהקשה מהכתוב: "וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל יוֹם" אפילו בלילה, על הכתוב: "וְהָיָה
בַּיּוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת בְּנֵי" שדנים דיני נחלות ביום, אלא יום לתחלת דין ולילה לגמר
דין^{44 45}.

המשנה שלא כר"מ שא' שמקישים ריבים לנגעים ואפ' גמ' ד ביום
שרבי מאיר אומר מהכתוב: "וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל
רֵיב וְכָל נִגְעַ", ומה ענין ריבים אצל נגעים?. אלא הכתוב מקיש ריבים לנגעים כמו
שלומדים מהכתוב: "וּבַיּוֹם הַרְּאוֹת בּוֹ בְּשָׂר חַי יִטְמָא"⁴⁶ שנגעים ביום אף ריבים
ביום, ואפילו גמר דין. וכמו שלומדים מהכתוב: "לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן" שנגעים
שלא בסומא אף ריבים שלא בסומים. ומקיש נגעים לריבים, כמו שאין דנים ריבים
בקרובים אף נגעים שלא בקרובים, כהן אינו רואה את נגעי קרוביו. אבל לא

43 שהרי במעלה כתובה אזהרה בפ"ע בכתוב "השמר לך פן תעלה עולותיך", ואילו שוחט זורק אין בהם אזהרה
אלא מההיקש "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" שבו הוקשו שאר העשיות להעלאת, ולומדים לשוחט זורק
מהכתוב "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" שבו התורה ערבה את כל העשיות. רש"י.

44 שכתוב "ושפטו", ועיקר משפט היינו גמר דין. רש"י.

45 ואין לומר להיפך שמסתמא תחלת הדין הוא העיקר, ועוד שביום הנחילו הוא קבלת עדות שהיא תחלת הדין.
תוס'

46 רבא דורש זאת בפ"ק דמועד קטן מהכתוב "כנגע נראה לי" לי ולא לאורי. ומעמיד את הכתוב שמובא כאן
שיש יום שאי אתה רואה אותו כשהנגע נולד בחתך ונותנין לו ז' ולא יצטליתו. אלא שדרך הש"ס להביא את הלימוד
הפשוט שאם לא כנגע נראה לי היינו מעמידים את הכתוב שכאן ביום ולא בלילה וכה"ג בכמה מקומות. תוס'.

אומרים שכמו שריבים בשלשה אף נגעים בשלשה. והוא קל וחומר אם ממונו בשלשה, כל שכן שנגעים שבגופו בשלשה. מפני שלומדים מהכתוב: "וְהִבָּא אֶל אֶהְרֵן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים" שכהן אחד רואה את הנגעים.

רבי יוחנן לא אמר דבר לסומא
ורבי יוחנן לא אמר לו דבר. שואלת הגמרא,
הרי רבי יוחנן אמר שהלכה כסתם משנה. ושנינו במשנה כל הכשר לדון כשר להעיד, ויש שכשר להעיד ואין כשר לדון. ורבי יוחנן אמר שהמשנה באה לרבות שסומא באחת מעיניו שכשר להעיד אינו כשר לדון, כרבי מאיר שמקיש ריבים לנגעים? מבארת הגמרא, שרבי יוחנן מצא סתם משנה אחרת שמכשירה סומים לדון, משנתנו שאומרת דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה, וכמו שגמר דין בלילה כך סומא כשר לדון⁴⁷. ושואלת הגמרא במה עדיף מה שרבי סתם במשנה זו ממה שסתם במשנה ההיא כרבי מאיר?! ומתרצת הגמרא או שנאמר שסתם דרבים עדיף. אותו סתם הוא כדברי רבי מאיר. היא, וכיון שבמקום אחר רבי חזר וסתם כחכמים הלכה כאותו סתם. או שנאמר שהסתם של דנין בלילה נשנה לגבי הלכות. כיון שרבי סתם במסכת סנהדרין בדיני ממונות שגמר דין בלילה נראה שסתם זה הוא עיקר⁴⁸.

ר"מ דורש "ושפטו את העם בכל עת" לרבות יום המעונן
ואמר רבא שרבי מאיר סובר שהכתוב: "וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת" בא לרבות שיום המעונן שאינו ראוי לראיית נגעים ראוי לשפט. כמו ששנינו במשנה אין רואין את הנגעים שחרית ובין הערבים, שאין כח אור החמה קיים. ולא בתוך הבית, ולא ביום המעונן, מפני שהכה נראית עזה ומטמאים אותו שלא כדין. ולא בצהרים מפני שהעזה נראית כהה. שאור החמה חזק ומבלבל את העינים, ויבוא לטהר את הטמא.

ביום אתה מפיל נחלות
ורבי מאיר שלומד שאין דנים בלילה מההיקש לנגעים ואינו צריך את הכתוב: "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנָיו". דורש את הכתוב כמה שרבה בר חנינא שנה לפני רב נחמן שלומדים מהכתוב: "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנָיו" שביום אתה מפיל נחלות, ואין אתה מפיל נחלות בלילה. ואמר לו רב נחמן האם מי שמת ביום ירשו אותו בניו ומי שמת בלילה לא ירשוהו?¹

ג' שנכנסו לבקר חולה רצו כותבים רצו עושים דין ב' כו' ואין עושים דין
שמא אמרת דיני נחלות, שביום צוואת מת היא דין פסוק ואין צריכים לדיינים, ובלילה אינו דין פסוק וצריך דיינים, ואלו ששמעו את צוואת המת יעידו בפניהם. כמו

47 תוס' שואלים אולי הטעם של המשנה כאן הוא משום שכתוב "ושפטו את העם בכל עת" אבל לענין סומא מקישים ריבים לנגעים. תוס'
48 ואילו את המשנה ההיא שבמסכת נדה רבי שנה אגב גררא. רש"י.

ששנינו בברייתא על הכתוב : "וְהִיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט" שכל הפרשה נסתיימה להיות דין. הפלת נחלות הוא דין קצוב בשעת המיתה כמו שאמר המת ואין צריכים דיינים אלא שומעי הצוואה יחזיקו את כל אחד מיורשיו בשלו. כמה שאמר רב יהודה בשם רב, שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבים בלשון עדות והיורשים יבאו לבית דין ובית דין יעשו כפי הצוואה. רצו עושים דין, השומעים רשאים להחזיק את כל אחד בשלו כמו ששמעו. שנים כותבים ואין עושים דין. שמתחילה לא נראו להיות דיינים.

ואמר רב חסדא לא שנו אלא ביום, אבל בלילה שאינו ראוי לדון כותבים ואין עושין דין אפילו מחר⁴⁹. משום שהם עדים, ואין עד נעשה דין. ואמר לו, זה מה שאמרת⁵⁰.

49 שמתחלתן לא נראו לישיב לשם דין.

50 רש"י פירש שביום א צואת המת היא דין פסוק וא"צ עוד לדיינים וצריך להעמיד את הכתוב כשהקנה שדברי שכיב מרע לאו ככתובין וכמסורין מדאורייתא אלא מדרבנן. תוס'.

